

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ՎՃՌԱԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական
դատարանի որոշում

Սնանկության գործ թիվ ՍնԴ/1166/04/19
2025թ.

Սնանկության գործ թիվ ՍնԴ/1166/04/19
Նախագահող դատավոր՝ Ս. Գրիգորյան
Դատավորներ՝ Ա. Կուրեխյան
Ա. Մխիթարյան

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական
պալատի կողմից թիվ ՍնԴ/1166/04/19 սնանկության գործով
11.03.2025 թվականին կայացված որոշման վերաբերյալ

«11» մարտի, 2025թ.

ք. Երևան

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատը (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան), 11.03.2025 թվականին քննելով ըստ Նունուֆար Հովհաննիսյանի դիմումի՝ Քարոլին Բաղումեանին սնանկ ճանաչելու պահանջի մասին, սնանկության գործով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 06.05.2022 թվականի որոշման դեմ Քարոլին Բաղումեանի վճռաբեկ բողոքը, նույն պալատի դատավորների ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ որոշել է վճռաբեկ բողոքը մերժել, ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 06.05.2022 թվականի որոշումը թողնել օրինական ուժի մեջ՝ նույն որոշման պատճառաբանություններով:

Վճռաբեկ դատարանի դատավորներ Արսեն Մկրտչյանս, Էդգար Սեդրակյանս և Նաիրա Հովսեփյանս, համաձայն չլինելով 11.03.2025 թվականի որոշման (այսուհետ՝ Որոշում) պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի հետ, ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 9-րդ և 10-րդ մասերով, շարադրում ենք մեր հատուկ կարծիքն այդ մասերի վերաբերյալ:

1. Վճռաբեկ բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները և վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերը.

Հատուկ կարծիքը շարադրելիս հիմք են ընդունվել Որոշման մեջ ներկայացված՝ վճռաբեկ բողոքի հիմքերը, հիմնավորումները, վճռաբեկ բողոքի պատասխանների հիմնավորումները, վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերը:

2. Հատուկ կարծիքի հիմնավորումները.

Տվյալ դեպքում գտնում ենք, որ բողոքի քննության շրջանակում Վճռաբեկ դատարանը պարտապանին սնանկ ճանաչելու վճիռը բեկանվելու և նոր քննության ուղարկվելու դեպքում բեկանված վճռի հիման վրա կայացված դատական ակտերի իրավական հետևանքները պետք է քննարկել նաև իրավական որոշակիության սկզբունքի

համատեքստում՝ անդրադառնալով պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու որոշման իրավական նշանակությանը: Այսպես.

Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:

Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ և անաչառ դատարանի կողմից իր գործի արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:

Սահմանադրության 78-րդ հոդվածի համաձայն՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է պիտանի և անհրաժեշտ լինեն Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար: Սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է համարժեք լինեն սահմանափակվող հիմնական իրավունքի և ազատության նշանակությանը:

Սահմանադրության 79-րդ հոդվածի համաձայն՝ հիմնական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների հիմքերը և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի այդ իրավունքների և ազատությունների կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ:

«Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները կամ նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքի առնչությամբ, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատաքննության իրավունք: (...):

Սահմանադրության 81-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ Սահմանադրությունում ամրագրված դրույթները մեկնաբանելիս հաշվի է առնվում Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների պրակտիկան:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան) Ամիրխանյանն ընդդեմ Հայաստանի վճռով վերահաստատել է իր այն դիրքորոշումը, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով երաշխավորվող՝ դատարանի առջև արդար դատաքննության իրավունքը պետք է մեկնաբանել Կոնվենցիայի նախաբանի լույսի ներքո, որով ամրագրված է, ի թիվս այլնի, որ իրավունքի գերակայությունը պայմանավորվող պետությունների ընդհանուր ժառանգության մի մասն է: Իրավունքի գերակայության հիմնարար կողմերից մեկն իրավական որոշակիության սկզբունքն է, որով պահանջվում է, *inter alia*, որ երբ դատարանները որևէ հարցի վերաբերյալ կայացնում են վերջնական որոշում, այդ որոշումը չպետք է կասկածի տակ դրվի: Իրավական որոշակիությունը ենթադրում է *res judicata* սկզբունքի, այն է՝ վճիռները վերջնական լինելու սկզբունքի պահպանում (*տե՛ս նաև Ամիրխանյանն ընդդեմ Հայաստանի թիվ 22343/08 գանձադրով Եվրոպական դատարանի 03.12.2015 թվականի վճիռը, Իրինա Ֆեդոտովան ընդդեմ Ռուսաստանի թիվ 1752/02 գանձադրով Եվրոպական դատարանի 19.01.2007 թվականի վճիռը, կետ 21, Նեդջեթ Շահինը և Պերիհան Շահինն ընդդեմ Թուրքիայի թիվ 13279/05 գանձադրով Եվրոպական դատարանի 20.11.2011 թվականի վճիռը, կետ 57, Fundatia Bucovina Mlission inc.-ն ու Fundatia Bucovina Bucuresti-ն ընդդեմ Ռումինիայի թիվ 1231/04 Եվրոպական դատարանի 25.09.2012 թվականի վճիռը, կետ 11*):

Եվրոպական դատարանն իրավական որոշակիության սկզբունքի համատեքստում նշել է, որ մրցակցող դատական որոշումների առկայությունը կարող է առաջացնել իրավական անորոշության վիճակ, որը կարող է նվազեցնել հասարակության վստահությունը դատական համակարգի նկատմամբ, մինչդեռ այդ վստահությունը հստակորեն իրավունքի գերակայության վրա հիմնված պետության էական տարրերից մեկն է (*տե՛ս օրինակ՝ Sine Tsaggarakis A.E.E.-ն ընդդեմ Հունաստանի թիվ 17257/13 գանգաբով Եվրոպական դատարանի 23.05.2019 թվականի վճիռը*): Իրավական որոշակիության սկզբունքը ենթադրում է, որ կողմը, հիմնվելով դատարանի կողմից նախորդ գործով բարձրացված հարցով արված գնահատականի վրա, որը բարձրացվում է նաև տվյալ գործով, կարող է օրինական սպասում ունենա առ այն, որ դատարանը կհետևի իր նախորդ կարգավորմանը, եթե միայն չկան հիմնավոր հանգամանքներ այդ կարգավորումից շեղվելու համար (*տե՛ս Siegle-ն ընդդեմ Ռումինիայի գործով 16.07.2013 թվականի վճիռը, կետ 38, Rozalia Avram-ն ընդդեմ Ռումինիայի գործով 16.12.2014 թվականի վճիռը, կետ 42*):

Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով եվրոպական հանձնաժողովի» (այսուհետ՝ Վենետիկի հանձնաժողով) 18.03.2016 թվականին ընդունած «Իրավունքի գերակայության հսկիչ ցանկ»-ում Եվրոպայի խորհրդի մասնակից պետություններում որպես իրավունքի գերակայության գնահատման չափանիշ դիտարկվում է նաև իրավական որոշակիությունը, որի դրսևորումներից է *res judicata* սկզբունքը: Այս սկզբունքը ենթադրում է, որ պետք է հարգել վերջնական դատողությունները, եթե առկա չեն դրանք վերանայելու հիմնավոր պատճառներ (կետ 63):

Վենետիկի հանձնաժողովի «Իրավունքի գերակայության մասին զեկույցի» (ընդունված 2011 թվականի մարտի 25-26) 46-րդ կետը սահմանում է, որ իրավական որոշակիությունը պահանջում է հարգել *res judicata* սկզբունքը, համաձայն որի՝ ներպետական դատարանների վերջնական դատական ակտերը չպետք է կասկածի տակ դրվեն:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ իրավական որոշակիությունն իրավական անվտանգության կարևոր բաղադրիչ է, որով, ի թիվս այլնի, ապահովվում է նաև վստահությունը հանրային իշխանության և նրա հաստատությունների նկատմամբ (*տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 26.03.2021 թվականի թիվ ՄԴՈ-1586 որոշումը*): Միջազգային իրավունքում հայտնի սկզբունքը՝ «Դատարանը կրկին չի որոշի արդեն որոշված գործը» (*res judicata*), ենթադրում է, որ դատական գործով ընդունված վերջնական որոշումը որպես իրավական որոշակիության արդյունք ենթակա է հարգանքի (*տե՛ս Սահմանադրական դատարանի 27.05.2008 թվականի թիվ ՄԴՈ-754 որոշումը*):

Արդյունքում կարելի է արձանագրել, որ իրավական որոշակիության սկզբունքի առանցքային տարրերից մեկը դատական ակտերի կայունության կամ *res judicata* սկզբունքն է, որի ցանկացած խախտում հանգեցնում է իրավական որոշակիության խաթարման և ազդում իրավունքի գերակայության սկզբունքի վրա:

Res judicata սկզբունքի հիմքում ընկած է իրավական կարգադրագրերի կայունության, օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի անփոփոխելիության ու համընդհանուր պարտադիրության գաղափարը, որով, ի թիվս այլնի, ապահովվում է դատարանների հեղինակությունը և վստահությունը դատական իշխանության նկատմամբ:

Իրավական պետության հայեցակարգից և դրանից ածանցվող իրավական որոշակիության սահմանադրաիրավական սկզբունքից բխում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի նկատմամբ վստահության, այլ կերպ ասած՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի ճշմարտացիության կանխավարկածը, ինչից էլ բխում է ներպետական

դատարանների վերջնական դատողությունները հարգելու ու դրանք կասկածի տակ չդնելու կանոնը:

Մինչև 15.04.2020 թվականը գործած խմբագրությամբ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենք) 46-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պարտատերերն իրենց պահանջները ներկայացնում են դատարան սնանկության մասին հայտարարությունից հետո՝ մեկամսյա ժամկետում:

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 46-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ պահանջների ներկայացման համար սահմանված ժամկետից հետո՝ եռօրյա ժամկետում, պահանջների նախնական ցուցակը կառավարիչը ներկայացնում է դատարան, պարտապանին, առավել մեծ պահանջներ ունեցող 5 պարտատերերին և հրապարակում է իրավաբանական անձանց պետական գրանցման մասին տվյալներ հրապարակող մամուլում: Եթե հրապարակումից հետո՝ յոթ օրվա ընթացքում, կառավարիչը, պարտապանը և պարտատերերը նախնական ցուցակի դեմ գրավոր առարկություններ չեն ներկայացնում դատարան, ապա դատավորը եռօրյա ժամկետում առանց նիստ հրավիրելու որոշում է կայացնում պահանջների ցուցակը հաստատելու մասին (վերջնական ցուցակ):

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 46-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ եթե իրավաբանական անձանց պետական գրանցման մասին տվյալներ հրապարակող մամուլում հրապարակումից հետո՝ յոթ օրվա ընթացքում, կառավարիչը, պարտապանը և պարտատերերը գրավոր առարկություն են ներկայացնում պահանջների նախնական ցուցակի առաջնահերթության կամ որևէ պարտատիրոջ պահանջի վերաբերյալ, ապա դատավորը առարկությունն ստանալուց հետո՝ 15 օրվա ընթացքում, հրավիրում է դատական նիստ, որի տեղի և ժամանակի մասին կառավարչին, պարտապանին և պարտատերերին ծանուցում է իրավաբանական անձանց պետական գրանցման մասին տվյալներ հրապարակող մամուլով՝ նիստից առնվազն երեք օր առաջ տրվող հայտարարությամբ կամ ծանուցագիր ուղարկելու միջոցով:

Նույն հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ առարկությունների քննարկման արդյունքում դատարանը որոշում է պահանջի օրինականությունը, չափը, առաջնահերթությունը, ապահովվածությունը և որոշում է կայացնում պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին: Պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին որոշումը կարող է բողոքարկվել:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած որոշմամբ արձանագրել է, որ օրենսդիրը պարտավորեցրել է դատարանին անկախ պահանջի (պահանջների) նկատմամբ առարկության ներկայացումից քննության առնել դատարան ներկայացրած յուրաքանչյուր պահանջի օրինականությունը, չափը, առաջնահերթությունը, ապահովվածությունը, որից հետո միայն որոշում կայացնել պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին: Նման օրենսդրական կարգավորումն ինքնանպատակ չէ և նպատակ ունի բացառելու սնանկության վարույթում չհիմնավորված պահանջների ընդգրկումը, քանի որ այդպիսի պահանջների ընդգրկումը կհանգեցնի ինչպես այն պարտատերերի իրավունքների և օրինական շահերի խախտմանը, որոնց պահանջները հիմնավորված են, այնպես էլ՝ պարտապանի և նրա հիմնադիրների (մասնակիցների) իրավունքների և օրինական շահերի խախտմանը: (...) պահանջի օրինականությունը որոշելիս դատարանները պետք է ուշադրություն դարձնեն պարտատիրոջ կողմից պահանջը հիմնավորող հանգամանքների հիմնավորվածությանը՝ դրանով իսկ ապահովելով պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին որոշման իրավական հիմնավորվածությունը (տե՛ս ըստ «ԱՌԷԿՍԻՄԲԱՆԿ-ԳԱՋՊՐՈՍԲԱՆԿԻ ԽՈՒՄԲ» փակ բաժնետիրական ընկերության

դիմումի՝ Սարգիս Գասպարյանին սնանկ ճանաչելու պահանջի մասին թիվ ԿԴ/0033/04/13 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.12.2016 թվականի որոշումը):

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ փաստել է, որ պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին որոշումը, հետևաբար նաև պահանջների վերջնական ցուցակն ինքնին, հաշվի առնելով սնանկության վարույթի առանձնահատկությունները, պարտադիր է սնանկության վարույթի մասնակիցների իրավունքների ծավալը որոշելու համար (տե՛ս «Դ.Ֆ. ԴԻՍՏՐԻԲՅՈՒՏՈՐ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության սնանկության գործով կառավարիչ Խաչիկ Նազարյանն ընդդեմ «ԿՈՏԱՅՔ» գարեջրի գործարան սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերության թիվ ԿԴ1/1302/02/13 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 17.07.2015 թվականի որոշումը):

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ հավելել է նաև, օրենսդիրը սնանկության վարույթի մեկ այլ փուլի՝ պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու գործընթացի համար սահմանել է այլ իրավակարգավորում, որն անկախ է անձին սնանկ ճանաչելու փուլից, այն է՝ դատարանը յուրաքանչյուր պահանջի օրինականության և հիմնավորվածության հիմքում ընկած հանգամանքները պարզում է անձին սնանկ ճանաչելու մասին օրինական ուժի մեջ մտած վճռից անկախ՝ առանձին քննություն իրականացնելով յուրաքանչյուր պահանջի վերաբերյալ (տե՛ս ըստ «ԷյՋ-Էս-Բի-Սի Բանկ Հայաստան» փակ բաժնետիրական ընկերության դիմումի՝ «Մանչո Գրուպ» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությանը սնանկ ճանաչելու պահանջի մասին թիվ ԿԴ1/0261/04/16 գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 01.06.2018 թվականի որոշումը):

Սնանկության վարույթում պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու փուլի առանձնակի կարևորությունը պայմանավորված է սնանկության վարույթի մասնակիցների իրավունքների ծավալը որոշելու հանգամանքով, երբ յուրաքանչյուր պահանջի օրինականությունը, չափը, առաջնահերթությունը և ապահովվածությունը քննության առնելու արդյունքում դատարանն այդ կապակցությամբ իր վերջնական դատողություններն արտացոլում է որոշման մեջ և հաստատում պահանջների վերջնական ցուցակը: Այս որոշումը չվերացվելու պայմաններում սնանկության վարույթի մասնակիցները, վստահելով օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի կայունությանը և դրանում ներկայացված վերջնական դատողությունների անփոփոխելիությանը, հստակ ու որոշակի պատկերացում են կազմում ոչ միայն իրենց իրավունքների և պարտավորությունների ծավալի, այլև սնանկության վարույթի հետագա ընթացքի մասին՝ միաժամանակ իրավաչափորեն ակնկալելով, որ պարտատերերի՝ արդեն իսկ հաստատված պահանջների կապակցությամբ դատարանի կայացրած վերջնական դատական ակտն առանց հիմնավոր պատճառների չի փոփոխվի:

Հիմք ընդունելով **իրավական անվրանգության, օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի նկատմամբ վստահության և հարգանքի պահպանման անհրաժեշտությունը**, ինչպես նաև **դատարանի հեղինակությունն ու դատական իշխանության նկատմամբ հասարակության վստահությունն ամրապնդելու կարևորությունը**՝ գտնում ենք, որ բարձրացված իրավական հարցն անհրաժեշտ է դիտարկել իրավունքի գերակայության և դրա բաղադրատարր հանդիսացող՝ իրավական որոշակիության սկզբունքի համատեքստում:

Սնանկության վարույթն առանձնահատուկ է այնքանով, որ սնանկ ճանաչելու դիմումի հիման վրա հարուցված գործն ի տարբերություն այլ, օրինակ՝ քաղաքացիական բնույթ ունեցող գործերի՝ չի ավարտվում դիմումի կապակցությամբ կայացված դատական ակտով: Սնանկ ճանաչելու մասին վճիռ կայացնելով սկսվում են սնանկության վարույթում

նպատակային տարբեր ուղղվածություն ունեցող հետագա փուլերը, այդ թվում նաև՝ պահանջներ ներկայացնելը և դրանք հաստատելը, որոնք եզրափակվում են պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու վերաբերյալ որոշում կայացնելով:

Թեև պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու վերաբերյալ որոշում կայացնելու նախադրյալը սնանկ ճանաչելու մասին վճռի առկայությունն է, այդուհանդերձ այդ վճռի բեկանման դեպքում դրան հաջորդած և օրինական ուժի մեջ մտած որոշումների իրավական նշանակությունն իսպառ հերքելն ու գործի նոր քննության ընթացքում նույն հարցի քննարկումից նախկինում արված դատողությունները մեկուսացնելը չեն բխում օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի՝ որպես իրավական որոշակիության արդյունքի կայունության *res judicata* սկզբունքից, ինչը համատեղելի չէ նաև օրինական ուժի մեջ մտած որոշումներում արտացոլված վերջնական դատողությունների հանդեպ հարգանքի, դատական իշխանության նկատմամբ վստահության և հեղինակության ապահովման գաղափարների հետ:

Գտնում ենք, որ պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու վերաբերյալ որոշում կայացված լինելու և օրինական ուժի մեջ մտած լինելուց հետո սնանկ ճանաչելու մասին վճիռը վերահաս դատական ատյանի կողմից բեկանվելու ու հարցը նոր քննության ուղարկվելու դեպքերում, երբ վերստին կայացվում է սնանկ ճանաչելու մասին վճիռ, պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելիս դատարանը պետք է **արդար հավասարակշռություն ապահովի նախկինում կայացված և օրինական ուժի մեջ մտած որոշման միջև:** Մասնավորապես՝ պահանջներից յուրաքանչյուրի օրինականությունը, չափը, առաջնահերթությունը և ապահովվածությունը քննարկելիս դատարանը պետք է հաշվի առնի նաև դրանց կապակցությամբ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով դատարանի վերջնական դատողությունները: Այսպես՝ հարցի նոր քննության ընթացքում նույն պարտատերերի կողմից նախկինում ներկայացված իրենց պահանջներից էականորեն տարբերվող (օրինակ՝ պահանջի ակնհայտ բարձր չափ կամ այլ առաջնահերթություն) պահանջներ ներկայացվելու դեպքերում դատարանն առնվազն պետք է պարզի առկա տարբերությունների հիմքում ընկած հանգամանքները, որպիսիք հիմնավոր գնահատելու դեպքում միայն շեղվի օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտում ներկայացված վերջնական դատողություններից:

Վերոգրյալի ամփոփմամբ կարծում ենք, որ ներկայացված դեպքում պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին որոշման իրավական հիմնավորվածությունն ապահովելու, համապատասխանաբար չհիմնավորված պահանջները բացառելու նպատակով դատարանն անկախ առարկություն ներկայացված լինելուց՝ ոչ միայն պետք է ստուգի պահանջների հիմնավորվածությունը, այլև օրինական ուժի մեջ մտած որոշմամբ հաստատված և նոր քննության ընթացքում ներկայացված պահանջների միջև էական տարբերություններ լինելու դեպքում բացահայտի պատճառները՝ որոշման մեջ նշելով հիմնավոր գնահատված այն հանգամանքները, որոնց վկայակոչմամբ շեղվում է օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտում ներկայացված վերջնական դատողություններից: Այսինքն՝ պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու վերաբերյալ որոշման մեջ հստակ և որոշակի պետք է արտացոլվեն այն պատճառներն ու դրանց հիմնավորվածության մասին դատարանի եզրակացությունները, որոնց հաշվառմամբ պահանջների միջև **ողջամիտ հարաբերակցություն ապահովելու արդյունքում** դատարանը պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատել է համապատասխան չափերով, առաջնահերթությամբ և ապահովվածությամբ:

Վերոգրյալ իրավական դիրքորոշումների կիրառումը սույն գործի փաստերի նկատմամբ

Սույն գործի փաստերի համաձայն՝ Սնանկության դատարանի 10.09.2019 թվականի վճռով Նունուֆար Հովհաննիսյանի հարկադիր սնանկության դիմումը բավարարվել է՝ Քարոլին Բաղումեանը ճանաչվել է սնանկ:

21.10.2019 թվականին Սնանկության դատարանում ստացվել է Կոմիտեի դիմումը՝ 6.778,24 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի, 10.167,36 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի և 1.000.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջները «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» կետում գրանցելու մասին, իսկ 30.10.2019 թվականին՝ Նունուֆար Հովհաննիսյանի դիմումը՝ 24.034.693 ՀՀ դրամի ու 300.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջները գրանցելու մասին:

Սնանկության դատարանի 13.01.2020 թվականի որոշմամբ հաստատվել է պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը՝ ըստ հետևյալ առաջնահերթության և ապահովվածության. Կոմիտեի 100.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջը (դատական ծախս), 6.778,24 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի, 10.167,36 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի ու «1.000.000 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամ»-ի (21.01.2020 թվականի որոշմամբ վրիպակն ուղղվել է և նշվել է «1.000.000 ՀՀ դրամ») չափով պահանջը գրանցվել են «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» հերթում, Նունուֆար Հովհաննիսյանի 300.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջը գրանցվել է «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» հերթում, իսկ 6.788.816,95 ՀՀ դրամի չափով պահանջը՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «է» հերթում:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 24.01.2020 թվականի որոշմամբ Քարոլին Բաղումեանի վերաքննիչ բողոքը բավարարվել է՝ Սնանկության դատարանի 10.09.2019 թվականի վճիռը բեկանվել է և գործն ուղարկվել է նոր քննության:

Պարտապանին սնանկ ճանաչելու հարցի նոր քննության արդյունքում Դատարանը 21.07.2020 թվականի վճռով Նունուֆար Հովհաննիսյանի հարկադիր սնանկության դիմումը բավարարել է:

05.08.2021 թվականին Դատարանում ստացվել է Նունուֆար Հովհաննիսյանի դիմումը՝ 4.539.574 ՀՀ դրամի, դրա նկատմամբ հաշվարկված՝ 20.048.831 ՀՀ դրամի, 820.000 ՀՀ դրամի և 300.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջները գրանցելու մասին, իսկ 17.08.2021 թվականին՝ Կոմիտեի դիմումը՝ 33.005,27 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի, 1.000.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջները «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» կետում գրանցելու մասին:

Քարոլին Բաղումեանը Նունուֆար Հովհաննիսյանի և Կոմիտեի պահանջների դեմ առարկություն ներկայացրել է նաև այն հիմքով, որ «(...) *ինչպես ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեն, այնպես էլ Նունուֆար Հովհաննիսյանը դատարանի՝ պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին 13.01.2020 թվականի որոշման՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի առկայության պայմաններում կրկին նույն պահանջները ներկայացրել են դատարան, ավելին՝ պարտավորելու կողմից ներկայացվել են նախկինում ներկայացված պահանջներից փարբերվող, ավելի մեծ չափի պահանջներ, (...) ներկայացվել է արդեն իսկ հաստատված պահանջի բովանդակային փարբերի փոփոխությամբ, որի արդյունքում փոփոխվել են պահանջների չափերը, իսկ այդ չափով պահանջի հաստատումը խախտում է պարտապանի հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրությունում ամրագրված դրույթները»:*

Դատարանը, 01.02.2022 թվականի որոշմամբ անդրադառնալով պարտապանի նշված փաստարկին, արձանագրել է, որ «(...) ՀՀ սնանկության դատարանի 13.01.2020

թվականի՝ «Պարտատերերի վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին» որոշումը չի կարող իրավական հետևանք առաջացնել՝ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 24.01.2020 թվականի որոշմամբ Քարոլին Բաղումեանին սնանկ ճանաչելու մասին ՀՀ սնանկության դատարանի 10.09.2019 թվականի վճիռը բեկանված լինելու հիմքով»։ Արդյունքում Դատարանը պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատել է ըստ հետևյալ առաջնահերթության և ապահովվածության. Կոմիտեի 100.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջը (դատական ծախս) գրանցվել է «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» հերթում, 33.005,27 ԱՄՆ դոլարին համարժեք ՀՀ դրամի, 1.000.000 ՀՀ դրամի չափով պահանջները, ինչպես նաև Նունուֆար Հովհաննիսյանի 25.408.405 ՀՀ դրամի չափով պահանջը՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 82-րդ հոդվածի 1-ին մասի «է» հերթում։

Նշված հարցի կապակցությամբ վերաքննիչ բողոքում ներկայացված փաստարկի վերաբերյալ Վերաքննիչ դատարանը 06.05.2022 թվականի որոշմամբ արձանագրել է հետևյալը. «(...) Դատարանի կողմից «Պարտատերերի վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին» 13.01.2020 թվականի որոշումը կայացվելուց հետո՝ 24.01.2020 թվականին, բեկանվել է Դատարանի 10.09.2019 թվականի վճիռը, որով Պարտապանը ճանաչվել է սնանկ: Հետևաբար՝ Դատարանի 13.01.2020 թվականի որոշումը ևս համարվել է վերացված: (...) եթե անձին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռը բեկանվել և գործն ուղարկվել է նոր քննության, որի արդյունքում ևս մեկ անգամ կայացվել է պարտապանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռ, ապա այդ վճռի օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո դատարանը պարտավոր է իրականացնել «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքով պարտադիր համարվող բոլոր գործողությունները՝ անկախ նրանից՝ գործի նախկին քննության ընթացքում դատարանը կատարել է նման գործողություններ, թե ոչ, քանի որ անձին սնանկ ճանաչելու մասին վճռի բեկանման պահից սնանկության գործի նախկին քննության ընթացքում կատարված բոլոր գործողություններն այլևս չեն առաջացնում իրավական հետևանքներ: (...):»:

Սնանկության դատարանի 13.01.2020 թվականի «Պարտատերերի վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին» որոշման՝ իր իրավական նշանակությունը կորցրած լինելու մասին իրենց եզրակացության հիմքում ստորադաս դատարանները դրել են Սնանկության դատարանի 10.09.2019 թվականի վճիռը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի կողմից բեկանված լինելու փաստը։

Մինչդեռ գտնում ենք, որ ստորադաս դատարաններն անտեսել են, որ պարտապան Քարոլին Բաղումեանն առնվազն ունեցել է օրինական ակնկալիք, որ Նունուֆար Հովհաննիսյանի և Կոմիտեի ներկայացրած պահանջները կհաստատվեն այն չափով և հերթում, ինչպես Սնանկության դատարանի 13.01.2020 թվականի որոշմամբ։ Մինչդեռ Դատարանը 01.02.2022 թվականի որոշմամբ պարտատերեր Նունուֆար Հովհաննիսյանի և Կոմիտեի պահանջները ոչ միայն հաստատել է ավելի բարձր չափերով, այլ նաև այլ առաջնահերթությամբ։ Այսինքն՝ Դատարանը չի ապահովել ողջամիտ հարաբերակցություն դատարանի նախկինում արտահայտած դատողությունների, մասնավորապես՝ պարտապանի մոտ դրանց հիման վրա առաջացած օրինական ակնկալիքի տեսանկյունից, և հարցի նոր քննության ընթացքում ներկայացված պահանջների միջև, ինչպես նաև չի պարզել և որոշման մեջ չի ներկայացրել պարտատերերի ներկայացրած պահանջների միջև առկա տարբերությունների համար հիմք հանդիսացած պատճառներն ու չի գնահատել դրանց հիմնավոր լինելու հարցը, ինչը անտեսվել է Վերաքննիչ դատարանի կողմից։

Տվյալ դեպքում Վճռաբեկ դատարանը Որոշմամբ նշել է, որ «Քարոլին Բաղումեանին սնանկ ճանաչելու մասին վճիռը բեկանվելուց հետո նոր քննության փուլում պարտադիրորոշ

կողմից կրկին պահանջ է ներկայացվել, որը ենթակա էր գրացման և հաստատման արդեն դրա հիմքերի ու հիմնավորումների սահմաններում՝ հիմք ընդունելով «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 46-րդ հոդվածով նախատեսված իրավակարգավորումները և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նախկինում կայացրած որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը: Ընդ որում, Դատարանը, գործի նոր քննությունն իրականացնելիս, որևէ կերպ չէր կարող կաշկանդված լինել նախկինում կայացրած դատական ակտի դիրքորոշումներով և եզրահանգումներով, այն պարճառաբանությամբ, որ Սնանկության դատարանի 13.01.2020 թվականի պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին որոշման կայացման համար հիմք հանդիսացած Սնանկության դատարանի 10.09.2019 թվականի վճիռը՝ Քարոյին Բաղումեանին սնանկ ճանաչելու մասին, ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 24.01.2020 թվականի որոշմամբ բեկանվել է և գործն ուղարկվել է նոր քննության: Այսինքն, սույն սնանկության գործի սկզբնական քննության արդյունքում Սնանկության դատարանի կողմից կայացրած դատական ակտերում արված իրավական եզրահանգումները և կայացրած դիրքորոշումները չեն կարող որևէ ուղենիշային ու իրավական նշանակություն ունենալ և այդպիսով ազդել գործի նոր քննության ընթացքի վրա, քանի որ օժտված չեն կողմերի համար պարտադիր նշանակություն ունեցող դատական ակտի իրավական հատկանիշներով»:

Մինչդեռ տվյալ դեպքում խոսքը ոչ թե գնում է պահանջների քննության նոր փուլում Դատարանի 13.01.2020 թվականի «Պարտատերերի վերջնական ցուցակը հաստատելու մասին» որոշմամբ արտահայտված եզրակացություններով կաշկանդված լինելու և դրանց անվերապահորեն հետևելու մասին, ինչպես նշել է Վճռաբեկ դատարանը՝ այդ որոշման իրավական հատկանիշների գնահատման տեսանկյունից, այլ որպես օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտ՝ դրանում արված վերջնական հետևությունների հետ ողջամիտ հավասարակշռություն ապահովելու անհրաժեշտության մասին՝ առավել ևս, երբ ներկայացվում են նախկինում հաստատված պահանջների համեմատությամբ ավելի բարձր չափով կամ այլ առաջնահերթությամբ պահանջներ:

Արդյունքում գտնում ենք, որ Վերաքննիչ դատարանի կողմից Սահմանադրության 78-րդ և 79-րդ հոդվածների խախտում թույլ տրված լինելու մասին վճռաբեկ բողոքում նշված փաստարկները հիմնավորված են, ուստի վճռաբեկ բողոքի հիմքի առկայությունը Վճռաբեկ դատարանը պետք է դիտեր բավարար ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 405-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված իր լիազորությունը կիրառելու՝ Վերաքննիչ դատարանի 06.05.2022 թվականի որոշումը վերացնելու համար: Միաժամանակ նշված իրավական դիրքորոշումների համատեքստում պարտատերերի պահանջների վերջնական ցուցակը հաստատելու հարցը քննարկելու նպատակով պետք էր գործն ուղարկել Սնանկության դատարան՝ նոր քննության:

Դ Ա Տ Ա Վ Ո Ր Ն Ե Ր

Ա Ր Ս Ե Ն Մ Կ Ր Տ Չ Յ Ա Ն

Է Դ Գ Ա Ր Ս Ե Դ Ր Ա Կ Յ Ա Ն

Ն Ա Ի Ր Ա Հ Ո Վ Ս Ե Փ Յ Ա Ն